

Лариса Олексіївна ФІЛІПКОВСЬКА

кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки та маркетингу,
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
вул. Чкалова, 17, м. Харків, 61070, Україна
Телефон: +380950848730
E-mail: la_fil@mail.ru

Олена Олександрівна МАТВІЄНКО

аспірантка кафедри економіки та маркетингу,
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
вул. Чкалова, 17, м. Харків, 61070, Україна
Телефон: +380996785023
E-mail: matvijenkolena@mail.ru

**ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВІАТРАНСПОРТНОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

Філіпковська, Л. О. Тракткування категорії економічної безпеки авіатransпортного підприємства [Текст] / Лариса Олексіївна Філіпковська, Олена Олександрівна Матвієнко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. – Том 16. – № 2. – С. 180-186. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті проаналізовано концептуальні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення категорії «економічна безпека підприємства». Наведено авторське бачення щодо трактування сутності останньої. Визначено мету економічної безпеки підприємства. Звертається увага на проблеми розвитку авіації України. Наголошено на критично низькому технічному стані авіаційної техніки, що стає суттєвою перешкодою для здійснення міжнародних авіаперевезень вітчизняними авіакомпаніями. Функціонування авіакомпаній трактується як певний індикатор економічного розвитку будь-якої країни. Розглянуто особливості діяльності авіатransпортних підприємств як ланки інфраструктурної галузі економіки. Для трактування категорії економічної безпеки такого суб'єкта господарювання використано методологію системного аналізу. Вирішення багатьох питань запропоновано отримати за допомогою ресурсно-функціонального, конкурентного та гармонізаційного напрямків дослідження. Визначено, ідентифіковано та систематизовано проблеми діяльності авіатransпортних підприємств, а також внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на їх економічну безпеку. Отримані результати поглиблюють та розвивають концептуальні основи економічної безпеки підприємства та можуть бути базою для подальших досліджень у цьому напрямку, зокрема для розробки методології та інструментарію щодо оцінювання рівня економічної безпеки авіатransпортних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека підприємства; концептуальні підходи до визначення «економічної безпеки підприємства»; дестабілізуючі фактори; авіатransпортне підприємство; проблеми діяльності авіатransпортних підприємств; зовнішні та внутрішні фактори впливу.

Лариса Алексеевна ФИЛИПКОВСКАЯ

Елена Александровна МАТВИЕНКО

**ТРАКТОВАНИЕ КАТЕГОРИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
АВИАТРАНСПОРТНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ**

Аннотация

В статье проанализированы концептуальные подходы отечественных и зарубежных ученых к

определению категории «экономическая безопасность предприятия». Предложено авторское видение трактовки сущности экономической безопасности предприятия. Определена цель экономической безопасности предприятия. Обращено внимание на проблемы развития авиации в Украине. Акцентировано критически низкое техническое состояние авиационной техники, что становится существенным препятствием для осуществления международных авиаперевозок отечественными авиакомпаниями. Функционирование авиакомпаний трактуется как определенный индикатор экономического развития любой страны. Рассмотрены особенности деятельности авиатранспортных предприятий как звена инфраструктурной отрасли экономики. Для трактовки категории экономической безопасности такого предприятия использована методология системного анализа. Решение многих вопросов предложено получить с помощью ресурсно-функционального, конкурентного и гармонизационного направлений исследования. Определены, идентифицированы и систематизированы проблемы деятельности авиатранспортных предприятий, а также внутренние и внешние факторы, влияющие на их экономическую безопасность. Полученные результаты углубляют и развивают концептуальные основы экономической безопасности предприятия и могут быть базой для дальнейших исследований в этом направлении, в частности для разработки методологии и инструментария по оценке уровня экономической безопасности авиатранспортных предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия; концептуальные подходы к определению «экономической безопасности предприятия»; дестабилизирующие факторы; авиатранспортное предприятие; проблемы деятельности авиатранспортных предприятий; внешние и внутренние факторы влияния.

Larysa Oleksiivna FILIPKOVSKA

PhD in Technical Sciences,
Associate Professor,
Department of Economy and Marketing,
National Aerospace University named after N. Y. Zhukovskiy
"Kharkiv Aviation Institute",
Chkalov str., 17, Kharkiv, 61070, Ukraine
Phone: +380950848730
E-mail: la_fil@mail.ru

Olena Oleksandrivna MATVIENKO

Postgraduate student,
Department of Economy and Marketing,
National Aerospace University named after N. Y. Zhukovskiy
"Kharkiv Aviation Institute",
Chkalov str., 17, Kharkiv, 61070, Ukraine
Phone: +380996785023
E-mail: matvijenkolena@mail.ru

INTERPRETATION OF THE CATEGORY OF AIR TRANSPORT ENTERPRISE'S ECONOMIC SECURITY

Abstract

In the article the conceptual approaches of Ukrainian and foreign scientists to the definition of the category «enterprise's economic security» have been analyzed. The authors' point of view towards the interpretation of the essence of enterprise's economic security is represented. The purpose of enterprise's economic security has been defined. The attention has been paid to the problems of the aviation progress in Ukraine. The emphasis has been put on critically low technical conditions of aviation equipment. This becomes an essential obstacle for realization of the international air transportations by national airlines. The functioning of airlines is interpreted as the certain indicator of economic progress of any country. The features of the air transport enterprise's business as a link of infrastructural branch of economy have been considered. The methodology of the system analysis has been used to interpret the category of the economic security of such managing subject. It has been proposed to use the resource-functional, competitive and harmonization research directions to find the solution to a lot of issues. The problems of the air transport enterprises activity as well as the internal and external factors affecting their economic security have been defined, identified and systematized. These results deepen and develop the conceptual foundations of the economic security and can be the basis for further research in this area, in particular for the development of methods and tools to evaluate the level of economic security for air transport enterprises.

Keywords: *enterprise's economic security; conceptual approaches to definition of the «enterprise's economic security»; destabilizing factors; air transport enterprise; air transport enterprises' activity problems; internal and external influence factors.*

JEL classification: P120

Вступ

На сьогодні функціонування економіки України ускладнюється впливом світової фінансової кризи та політичної нестабільності в країні. Умови, що склалися, поставили на межу виживання низку підприємств, які ще донедавна вважалися успішними й такими, що стабільно функціонують. Не стали винятком й авіатранспортні підприємства України, діяльність яких відбувається під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Тенденції до збільшення агресивності зовнішнього й, частково, внутрішнього середовища характеризуються виникненням нових загроз і посиленням їхнього впливу на результативність діяльності підприємств. Запобігання та скорочення негативного впливу сукупності зовнішніх і внутрішніх загроз можливе шляхом попередження та своєчасної реакції на них через забезпечення економічної безпеки в межах загальної системи управління підприємством.

Оскільки розвиток підприємств авіатранспорту є важливим з точки зору стабільного джерела надходження коштів та розширеного відтворення галузі, то питання створення економічної безпеки авіатранспортних підприємств набуває особливої актуальності. Отже, існує об'єктивна необхідність наукової розробки теоретичних та практичних аспектів питання економічної безпеки підприємства з урахуванням специфіки авіатранспортної галузі.

Дослідженням питань економічної безпеки підприємств присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Так теоретичні та практичні питання економічної безпеки підприємств знайшли відображення в роботах О. В. Ареф'євої, В. Л. Безбожного, В. І. Забродського, С. М. Ілляшенко, Т. С. Клебанової, Г. В. Козаченко, М. В. Куркіна, О. М. Ляшенко, Є. А. Олейникова, В. П. Пономарьова, С. Ф. Покропивного, В. Л. Тамбовцева, Л. Г. Шемаєвої та інших. На сьогодні сутність категорії «економічна безпека підприємства» авіаційної галузі мало вивчена. Серед фахівців, які у своїх роботах розглядали аспекти економічної безпеки авіатранспортних підприємств, слід назвати таких, як: О. М. Бондаренко [1], А. М. Штангрет [2], Ю. С. Герасимчук [3].

Однак, незважаючи на широкий спектр досліджень, на сьогодні не знайшли достатнього відображення і вимагають висвітлення окремі питання забезпечення економічної безпеки авіатранспортних підприємств з урахуванням галузевої специфіки діяльності.

Мета статті

Метою статті є огляд основних підходів до трактування категорії «економічна безпека підприємства» та подання авторського бачення сутності цього поняття; визначення специфіки діяльності авіатранспортних підприємств; аналіз факторів, що впливають на рівень економічної безпеки авіатранспортного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

У ході аналізу економічної безпеки підприємства одним з важливих питань виступає формування категорійного апарату, зокрема визначення поняття економічної безпеки підприємства. У науковій літературі накопичено значний матеріал з окресленого питання, але вітчизняними і зарубіжними ученими та фахівцями досі не знайдено узагальненого концептуального визначення категорії економічної безпеки підприємства. Водночас, фундаментальних розбіжностей у сучасних підходах до інтерпретації поняття не спостерігається.

Г. В. Козаченко, А. Н. Ляшенко, В. Л. Безбожним у роботі [4] запропоновано узагальнену класифікацію підходів до тлумачення поняття економічної безпеки, яка містить три концептуальні напрямки. Відповідно до першого напрямку категорія економічної безпеки підприємства розглядається як форма розвитку суб'єкта господарювання. Другий напрямок передбачає протидію загрозам. Третій напрямок заснований на поєднанні перших двох.

Отже, авторами до групи підходів концепції економічної безпеки як форми розвитку підприємства віднесено ресурсно-функціональний, конкурентний та гармонізаційний підходи. Відповідно до ресурсно-функціонального підходу економічна безпека підприємства визначається як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для відвернення загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства. Наприклад, С. Ф. Покропивний під економічною безпекою розуміє такий стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, інформації та технології, техніки та обладнання, прав) та підприємницьких можливостей, за яких гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного і соціального розвитку, попередження внутрішніх та зовнішніх негативних впливів (загроз) [5]. Такого ж підходу дотримується С. М. Ілляшенко

[6] та М. В. Фоміна [7], визначаючи, що досягнення економічної безпеки можливе за використання існуючих ресурсів і ринкових можливостей, які забезпечують стійкий розвиток відповідно до обраної мети. При конкурентному підході до трактування економічної безпеки підприємства робиться акцент на його конкурентних перевагах. Так В. В. Белокуров пояснює економічну безпеку підприємства як наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів та організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і задачам [8]. А згідно з гармонізаційним підходом Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьовим, О. М. Ляшенко економічна безпека підприємства визначається як міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза його межами [9]. Подібного підходу дотримується і І. В. Ковальчук, зазначаючи, що економічна безпека – це стан рівноваги підприємства, при якому останнє стабільно функціонує і здійснює господарську діяльність [10].

До групи підходів інтерпретації економічної безпеки як однієї з форм протидії загрозам відносяться підхід захисту підприємства від впливу загроз і підхід стійкості підприємства. Прибічниками першого підходу цієї концепції є Д. Ковальов, Т. Сухорукова. Вони визначають економічну безпеку підприємства як захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до сучасних умов, які не відбиваються негативно на його діяльності [11]. В. В. Шликов розглядає економічну безпеку підприємства як «стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних та потенційних джерел небезпеки або економічних загроз» [12]. Представниками іншого підходу стійкості підприємства є Кляйнер Г. Б., Тамбовцев В. Л., Качалов Р. М. У роботі [13] економічна безпека підприємства – це його здатність як соціально-економічної системи зберегти свої основні якості, а саме – баланс і стабільність.

Складові першого і другого напрямку інтерпретації економічної безпеки можуть комбінуватися, до таких віднесено підходи активного захисту (поряд із захистом від загроз спостерігаються деякі аспекти профілактики їх попередження) і функціональний (підхід до економічної безпеки підприємства відносно його ресурсів – фінанси, персонал, інвестиції і т. д.). Так відповідно до підходу активного захисту, В. І. Забродський трактує економічну безпеку як кількісну та якісну характеристику властивостей фірми, що відображає здатність «самовиживання» та розвитку в умовах виникнення зовнішніх і внутрішніх економічних загроз [14]. До прибічників функціонального підходу можна зарахувати О. В. Радзіну, яка дає визначення економічної безпеки як комплексу заходів, що сприяють підвищенню фінансової стійкості господарчих суб'єктів за умов ринкової економіки, які захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів [15].

Узагальнюючи аналіз робіт вчених, можемо сказати, що сутність категорії «економічна безпека підприємства» зводиться до захищеності підприємства від негативного впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та забезпечення стабільного функціонування. Авторська позиція полягає в трактуванні змісту економічної безпеки підприємства як стану, за якого підприємство здатне реагувати на вплив внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів, забезпечуючи стійку реалізацію основних комерційних інтересів і стратегічних цілей. Дестабілізуючі фактори розглядаються як обставини, які можуть призвести до руйнування або значних пошкоджень елементів економічної системи. Метою економічної безпеки підприємства є забезпечення його стійкої та ефективної діяльності і досягнення високого потенціалу розвитку підприємства в майбутньому.

На нашу думку, важко розкрити суть економічної безпеки підприємства в абстрактному вигляді, тому необхідно вказати конкретно на суб'єкт господарювання, відносно якого розглядається проблема гарантування економічної безпеки. Авторські дослідження присвячено питанням створення економічної безпеки авіатранспортних підприємств.

Авіатранспортне підприємство є активною соціально-економічною системою, що розвивається під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які можуть здійснювати позитивний, а також й негативний вплив на її функціонування. Авіаційний транспорт відноситься до інфраструктурної галузі, зокрема забезпечує внутрішні та міжнародні перевезення вантажів й пасажирів. Транспортні послуги – це послуги з переміщення в просторі пасажирів та вантажів у виробничих або особистих цілях. Такі послуги використовуються споживачами лише в момент їх надання. Тому враховуючи, що діяльність авіатранспортних підприємств відноситься до сфери послуг, при визначенні її ефективності повинні бути враховані такі основні особливості: нематеріальний характер авіапослуги, її незбережність, нерозривність виробництва і споживача послуги, подвійний характер транспортних витрат [16].

Від якості і своєчасності доставки вантажів і пасажирів залежить робота інших галузей, які є споживачами транспортних послуг, та розвиток господарського комплексу України загалом на національному та міжнародному рівнях. Забезпечення економічної безпеки на авіатранспортному підприємстві зумовлює захищеність від впливу визначальних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та дозволяє досягти оптимальної ефективності своєї господарської діяльності, яка сприяє розвитку галузі загалом.

Українські підприємства авіаційної галузі на сьогодні зіштовхнулися у власній діяльності з такими проблемами:

- загальна економічна і політична криза у країні;
- відсутність достатньої підтримки на державному рівні;
- зростання цін на енергоносії та паливно-мастильні матеріали, що значно гальмує складання прогнозів і планів на більш тривалі проміжки часу;
- податкове навантаження;
- зростання інфляції та зниження попиту на ринку авіаперевезень.

Аналіз проблем економічної діяльності авіатранспортних підприємств дозволив виділити зовнішні та внутрішні визначальні фактори негативного впливу на економічну безпеку цих підприємств, наведені в таблиці 1. На базі можливих негативних наслідків таких впливів надалі можна сформулювати конкретні загрози економічній діяльності авіатранспортних підприємств та виділити економічні показники, що характеризують безпеку. У сучасних ринкових умовах головним для створення безпеки авіатранспортного підприємства стає попередження таких впливів та проведення активної адаптації його діяльності до дій факторів внутрішнього і зовнішнього середовища щодо реалізації стратегічних цілей підприємства.

Таблиця 1. Характеристика факторів негативного впливу на економічну безпеку авіатранспортних підприємств

Фактори	Характеристика	Можливі негативні наслідки
Зовнішні		
Галузеві	– сезонність попиту на авіаперевезення; – низька конкурентоспроможність вітчизняних авіакомпаній порівняно із закордонними; – міжнародна та регіональна діяльність, пов'язана з вибором аеропортів базування і внутрішньої маршрутної мережі; – нестабільність політичної обстановки; – глобальні непрогнозовані кліматичні чинники.	– спад попиту на послуги компанії; – відсутність налагодженої маршрутної мережі; – скорочення конкурентоздатності надаваних підприємством послуг; – труднощі в організації процесу надання послуг.
Економічні	– кризові явища в економіці; – інфляційні процеси; – підвищення процентних ставок за кредитами; – неефективна податкова та фінансово-кредитна політика держави; – зниження рівня ділової активності і купівельної спроможності населення; – зміни цін на паливно-мастильні матеріали; – несприятлива кон'юнктура ринку; – здійснення діяльності з використанням різних валют у різних країнах світу.	– дефіцит оборотних коштів; – зниження рівня рентабельності послуг; – спад попиту на послуги.
Правові	фактори, пов'язані з регулюванням авіаційної галузі як на національному рівні, так і на рівні іноземних держав і міжнародної авіаційної влади	труднощі в організації процесу надання послуг
Інформаційні	форма подачі інформації про надзвичайні ситуації або незадоволення якістю послуг, що впливає на репутацію авіакомпанії.	– падіння репутації авіакомпанії; – зниження попиту на послуги компанії.
Екологічні	невідповідність повітряних суден міжнародним бар'ерам по забрудненню довкілля відходами.	втрата можливості виконання міжнародних авіаперевезень у країни, де встановлено відповідні екологічні бар'єри.

Продовження таблиці 1

Фактори	Характеристика	Можливі негативні наслідки
Внутрішні		
Технічні	стан парку повітряних суден авіакомпанії	– непланові простої через вихід з ладу обладнання; – зрив графіку надання послуг.
Фінансові	фінансове становище авіакомпанії, її некредитоспроможність і низький рівень довіри до неї з боку банківських організацій.	– дефіцит оборотних коштів; – труднощі в організації діяльності авіакомпанії.
Структурні	відсутність власної інфраструктури авіакомпанії.	труднощі в організації процесу надання конкурентоздатних послуг.
Управлінські	– недостатня компетентність менеджменту авіакомпанії; – низький кваліфікаційний рівень персоналу.	– неефективні довгострокові фінансові вкладення, обтяжені надмірними виробничими запасами; – утримання надмірної кількості персоналу; – зниження якості надаваних послуг.
Маркетингові	неефективна маркетингова діяльність.	– маркетингові прорахунки; – недостатньо швидке й гнучке реагування на вимоги клієнтів (ринку); – надання неконкурентоспроможних послуг.
Інноваційні	відсутність у діяльності новітніх інформаційних технологій.	скорочення конкурентних переваг надаваних підприємством послуг.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Результати огляду фахових джерел виявили необхідність розкриття сутності економічної безпеки підприємства з урахуванням галузевих відмінностей. У сучасних умовах нестабільності, конкурентної боротьби, що супроводжується багатофакторністю, динамічністю та невизначеністю зовнішнього середовища, авіатранспортні підприємства знаходяться під постійним впливом загроз різного характеру, викликаних дією зовнішнього або внутрішнього середовища.

Отримані результати поглиблюють та розвивають концептуальні основи економічної безпеки підприємства та можуть бути базою для подальших досліджень у цьому напрямку, зокрема розробки методології та інструментарію щодо оцінювання рівня економічної безпеки авіатранспортних підприємств.

Список літератури

1. Бондаренко, О. М. Оцінка економічної безпеки авіакомпанії [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук: 08. 07. 04 / Бондаренко Ольга Михайлівна; Національний авіаційний ун-т. – К., 2004. – 21 с.
2. Штангрет, А. М. Управління економічною безпекою підприємств авіаційної галузі [Текст]: моногр. / А. М. Штангрет. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. – 272 с.
3. Герасимчук, Ю. С. Формування стратегії економічної безпеки авіакомпаній [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08. 00. 04 / Герасимчук Юлія Сергіївна; Національний авіаційний ун-т. – К., 2011. – 23 с.
4. Kozachenko, G. Enterprise economic security management conception [Електронний ресурс] / Ganna Kozachenko, Oleksandra Lyashenko, Volodimir Bezbozhnyy // TEKA Kom. Mot. i Energ. Roln. – OL PAN, 2010. – 10A – С. 263–270. – Режим доступу: <http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TMot10a/Kozachenko.pdf>
5. Економіка підприємства [Текст]: навч. посібник / за ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2003. – 608 с.
6. Ильяшенко, С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке [Текст] / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3 (21). – С. 12–19.
7. Фоміна, М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика [Текст]: моногр. / М. В. Фоміна. – Донецьк: Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2005. – 141 с.
8. Белокуров, В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / В. В. Белокуров. – Режим доступа: <http://www.safetyfactor.ru>.

-
9. Козаченко, Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення [Текст]: моногр. / Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
 10. Ковальчук, І. В. Економіка підприємства [Текст]: навч. посібник / І. В. Ковальчук – К. : Знання, 2008. – 679 с.
 11. Ковальов, Д. Економічна безпека підприємства [Текст] / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. – 2005. – № 10. – С. 48-56.
 12. Шлыков, В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия [Текст] / В. В. Шлыков. – СПб: Алетейя, 1999. – 138 с.
 13. Кляйнер, Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски стратегии, безопасность [Текст] / Г. Б. Кляйнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов. – М: Экономика, 1997. – 288 с.
 14. Забродский, В. И. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы [Текст] / В. И. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 13. – С. 27 – 30.
 15. Раздина, Е. Коммерческая информация и экономическая безопасность предприятия [Текст] / Е. Раздина // Бизнес-информ. – 1997. – №24. – С. 63-65.
 16. Апарова, О. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення сталого розвитку авіакомпанії [Текст]: моногр. / О. В. Апарова. – К. : Логос, 2011. – 248с.

References

1. Bondarenko, O. M. (2004). Evaluation of airlines economic security [Otsinka ekonomichnoi bezpeky aviakompanii]. Kyiv: National Aviation University.
2. Shtanhret, A. M. (2011). Management of economic security of the aviation industry enterprises [Upravlinnia ekonomichoiu bezpekoiu pidpriemstv aviatsiinoi haluzi]. Lviv: Ukr. Acad. Drukarstva.
3. Gerasymchuk, J. S (2011). Formation of the economic security strategy of airlines [Formuvannia stratehii ekonomichnoi bezpeky aviakompanii]. Kyiv: National Aviation University.
4. Kozachenko, H. V. & Ponomarov, V. P. & Liashenko O. M. (2010). Enterprise economic security management conception Retrieved April 15, 2014, from: <http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TMot10a/Kozachenko.pdf>
5. Pokropyvnyi, S. F. (2003). Business Economics [Ekonomika pidpriemstva]. Kyiv: KNEU.
6. Iliashenko, S. N. (2003). components of the economic security and approaches to evaluation [Sostavliaiushchiie ekonomicheskoi bezopasnosti predpriatiia i podhody k ikh otsenke]. Aktualni problemi ekonomiki, 3 (21), 12–19.
7. Fomina, M. V. (2005). Problems of the economically security development of enterprises: theory and practice [Problemy ekonomicheskoi bezpechnogo rozvytku pidpriemstv: teoriia i praktyka]. Donetsk: Donets. derzh. univ. ekonomiky i torhivli im. M. Tugan-Baranovskoho.
8. Belokurov, V. V. (n. d.) Structure of functional components of the enterprise's economic security [Struktura funktsionalnykh sostavliaiushchikh ekonomicheskoi bezopasnosti predpriatiia]. Retrieved April 15, 2014, from: <http://www.safetyfactor.ru>.
9. Kozachenko, H. V. & Ponomarov, V. P., & Liashenko O. M. (2003). Economic security of the enterprise: the essence and mechanism to ensure [Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia]. Kyiv: Libra.
10. Kovalchuk, I. V. (2008). Business Economics. Kyiv: Znannia.
11. Kovalov, D. & Sukhorukova, T. (2005) Economic Security of the enterprise [Ekonomichna bezpeka pidpriemstva]. Ekonomika Ukrainy, 10, 48-56.
12. Shlykov, V. V. (1999). complex economic security of the enterprise [Kompleksnoie obespecheniie ekonomicheskoi bezopasnosti predpriatiia]. St. Petersburg: Aletheia.
13. Kliainer, G. B. & Tambovtsev, V. L. & R. M. Kachalov (1997). company in an unstable economic environment: risks of strategy, security [Predpriatiie v nestabilnoi ekonomicheskoi srede: riski stratehii, bezopasnost]. Moscow: Ekonomika.
14. Zabrodskii, V. I. & Kapustin, N. (1999). Theoretical bases for the economic security evaluation of industries and firm [Teoreticheskie osnovy otsenki ekonomicheskoi bezopasnosti otrasli i firmy]. Business Inform, 13, 27 – 30.
15. Razdina, E. (1997). commercial information and economic security of the enterprise [Kommercheskaia informatsiia i ekonomicheskaiia bezopasnost predpriatiia]. Business Inform, 24, 63-65.
16. Aparova, O. V. (2011). Organizational-economic mechanism for sustainable development of the airline [Orhanizatsiiono-ekonomichniy mekhanizm zabezpechennia staloho rozvytku aviakompanii]. Kyiv: Logos.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2014 р.